

Συνοδικότητα: Τὸ ἦθος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐλευθερίας. Σύγχρονες θεολογικὲς προσεγγίσεις

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΔΕΛΗΚΩΣΤΑΝΤΗ

Ἡ βάση γιὰ τὴν κατανόηση τῆς συνοδικῆς ταυτότητας τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ θεολογικῶς ὀρθὴ προσέγγιση τοῦ ἐκκλησιολογικοῦ περιεχομένου τῆς συνοδικότητας. Ὁ π. Ἀλέξανδρος Σμέμαν κάνει λόγο γιὰ τὴ «συνοδικὴ φύση τῆς ἴδιας τῆς Ἐκκλησίας», γιὰ «συνοδικὴ ὄντολογία τῆς Ἐκκλησίας στὴν ὁλότητα τῆς οὐσίας καὶ τῆς ζωῆς τῆς»¹ καὶ περιγράφει τὸ καθήκον μιᾶς θεολογίας τῆς συνοδικότητας ὡς ἐξῆς: «Πρὶν κατανόησουμε τὴ θέση καὶ τὴ λειτουργία τῆς συνόδου μέσα στὴν Ἐκκλησία πρέπει νὰ δοῦμε τὴν ἴδια τὴν Ἐκκλησία ὡς μία σύνοδο. Γιατὶ εἶναι ὄντως μία σύνοδος μὲ τὸ βαθύτερο νόημα αὐτῆς τῆς λέξης, ἐπειδὴ εἶναι κατεξοχὴν ἡ ἀποκάλυψη τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς θείας ζωῆς πὺν ἀποτελεῖ οὐσιαστικὰ μιὰ τέλεια σύνοδο»².

Ὡς οὐσιαστικὴ διάσταση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ ὡς «ὀργανικὴ», «μόνιμη λειτουργία» τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας³, ἡ συνοδικότητα εἶναι, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσω τὰ λόγια τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ, μιὰ πραγματικότητα πὺν βιώνεται καὶ ὄχι κάτι πὺν ἀπλῶς μελετοῦμε καὶ ἀναλύουμε⁴. Ἡ ἀδιαίρετη Ἐκκλησία συγκάλωσε συνόδους καὶ ἀναγνώρισε τὶς ἀποφάσεις τους, δὲν διατύπωσε ὅμως μιὰ «συστηματικὴ» θεολογία τῆς συνοδικότητας. Διαβάζουμε στὸν Hans Küng, μὲ ἀναφορὰ στὶς οἰκουμενικὲς συνόδους: «Ὅπως δὲν ὑπῆρχε κατὰ τὴν πρώτη χιλιετία μιὰ ὀλοκληρωμένη θεωρία περὶ Ἐκκλησίας, ἔτσι δὲν

1. ΣΜΕΜΑΝ Α., *Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας στὸ σύγχρονο κόσμος*, μτφρ. Ἰ. Ροηλίδη, ἔκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1983, σσ. 200 καὶ 201.

2. Ὁ.π., σ. 200.

3. Βλ. ΦΕΙΔΑ Β., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α΄*, Ἀθήνα 2002, σσ. 191 καὶ 863.

4. Βλ. ΦΛΩΡΟΦΣΚΥ Γ., *Τὸ Σῶμα τοῦ ζῶντος Χριστοῦ. Μιὰ ὀρθόδοξη ἐρμηνεία τῆς Ἐκκλησίας*, μτφρ. Ἰ. Κ. Παπαδοπούλου, ἔκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 1999, σ. 13.

ὑπῆρχε μία θεωρία περὶ οἰκουμενικῆς συνόδου. Βίωναν τὴν Ἐκκλησία βίωναν καὶ τὴν οἰκουμενικὴν σύνοδο»⁵.

Συνοδικότητα καὶ σύνοδοι

Οἱ ἱστορικὲς ρίζες τοῦ συνοδικοῦ συστήματος βρίσκονται στὴ δομὴ καὶ τὴ ζωὴ τῶν πρώτων χριστιανικῶν κοινοτήτων καὶ συνδέονται μὲ τὶς εὐχαριστιακὲς συνάξεις. Ὁ Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης Ζηζιούλας κάνει λόγο περὶ «ἀρχέγονης συνοδικότητος»⁶, ἡ ὁποία ὑπῆρξε καθοριστικὴ γιὰ τὴ διαμόρφωση τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ. Τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀνάπτυξη τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ δέχτηκε καὶ ἐξωτερικὲς ἐπιρροές, δὲν μειώνει οὐδόλως τὴ «βιβλικὴ βάση» καὶ τὴν «ἀποστολικὴ προέλευσή» του. «Τέτοιες ἐπιρροές συνδέονται μὲ τὴ διαδικασία ἐνσωμάτωσης στὸν ἐκάστοτε πολιτισμό· δὲν μποροῦν, ἐξάλλου, νὰ ἀκυρώσουν τὸ γεγονός ὅτι ἡ συνοδικὴ δομὴ τῆς Ἐκκλησίας ἀνήκει στὴν οὐσία τῆς Ἐκκλησίας ὡς εὐχαριστιακῆς κοινότητος καὶ ὅτι ἔτσι ἀνάγεται στὸν Χριστὸ καὶ στοὺς μαθητὲς του»⁷. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ πῶς κρίνει κανεὶς τὴν ἱστορικότητα τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου (Πράξ. 15, 1-35), αὐτὴ παρέμεινε στὴ συνείδηση τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας «ὡς τὸ κατεξοχὴν πρότυπο συνοδικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας»⁸.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὑφίσταται μία ἀρχικὴ καὶ καθοριστικὴ σύνδεση μεταξὺ συνοδικότητος καὶ Εὐχαριστίας, κάτι ποὺ ἐκφράζεται καὶ μὲ τὸ γεγονός ὅτι ἡ συνοδικὴ δομὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐξαρχῆς ἦταν ἐπισκοποκεντρικὴ, μὲ δεδομένο ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ἦταν ὁ προεστὼς τῆς τοπικῆς εὐχαριστιακῆς κοινότητος.

5. KÜNG H., *Strukturen der Kirche*, Freiburg/Basel/Wien 1962, σ. 30. Παρόμοια εἶναι καὶ ἡ διαπίστωση τοῦ Θεοδώρου Νικολάου: «Ἡ ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας γνωρίζει οἰκουμενικὲς συνόδους, ὅμως οἱ θεολόγοι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς δὲν θεώρησαν ἀπαραίτητο νὰ ἀσχοληθοῦν θεολογικὰ μὲ αὐτὸ τὸ ἰδιαίτερο καὶ πολὺ σημαντικό ἐκκλησιαστικὸ γεγονός» (ΤΗ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ, «Zur Synodalität der Kirche. Kirchengeschichtliche Betrachtungen», στὸ ἔργο: G. Wenz κ.ά. (ἐπιμ.), *Ekklesiologie und Kirchenverfassung. Die institutionelle Gestalt des episkopalen Dienstes*, Münster/Hamburg/London 2003, σσ. 43-62, ἐδῶ σ. 51).

6. ZIZIOULAS I., «Die Entwicklung konziliarer Strukturen bis zur Zeit des ersten ökumenischen Konzils», στὸ ἔργο: *Konzile und die Ökumenische Bewegung*, Ökumenischer Rat der Kirchen, Genf 1968, σσ. 34-52, ἐδῶ σ. 34.

7. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΗ., «Zur Synodalität der Kirche», σ. 44.

8. Ὁ.π., σ. 46.

Είναι αυτόνομο το ότι η θεολογία του επισκοπικού αξιώματος και η ανάπτυξη της συνοδικής πρακτικής είναι αλληλένδετες. Λόγω της θέσης του στην ευχαριστιακή σύναξη ο επίσκοπος ήταν το κέντρο και ο εκπρόσωπος της τοπικής Έκκλησίας και συγχρόνως εκείνος διαμέσου του οποίου η τοπική Έκκλησία συνδεόταν με τις άλλες Έκκλησίες σε μία ευρύτερη εκκλησιαστική κοινωνία. Ήταν, επομένως, φυσικό ο επίσκοπος να εκφράζει και σε συνοδικό επίπεδο την ένότητα αυτή, όχι φυσικά ως άτομο, αλλά ως η κεφαλή και το στόμα της Έκκλησίας του, ως μάρτυς και εκφραστής της βιωματικής βεβαιότητας του ευχαριστιακού σώματος. «Κάθε επίσκοπος κόμιζε στη σύνοδο όχι άτομική γνώμη και άποψη, αλλά την εμπειρία της τοπικής εκκλησίας, στην οποία ο ίδιος ήταν προεστώς στην ευχαριστιακή της συγκρότηση και πατέρας-γεννήτορας κάθε μέλους στην κοινωνούμενη ζωή του σώματος. Έτσι μιά σύνοδος επισκόπων συνόψιζε την εκκλησιαστική εμπειρία του καθόλου σώματος (καθολικού, όλκληρου, ενιαίου) των τοπικών ευχαριστιακών κοινοτήτων, των οποίων οι προεστώτες επίσκοποι συγκροτούσαν τη σύνοδο»⁹.

Είναι προφανές ότι η σύνθεση των συνόδων αποκλειστικά από επισκόπους ήταν εκκλησιολογικώς επιβεβλημένη¹⁰ και δεν επικράτησε βαθμιαία για λόγους «τεχνικούς», δηλαδή πρακτικούς, όπως υποστήριξε ο Νίκος Ματσούκας¹¹. Στις συνόδους παρευρίσκονται, φυσικά, εκτός από τους επισκόπους, οι οποίοι είναι υποχρεωμένοι με βάση τους κανόνες να συμμετέχουν, και άλλοι κληρικοί ή λαϊκοί ως σύμβουλοι, χωρίς όμως δικαίωμα ψήφου. Κάθε άλλη πρακτική, κάθε αλλαγή της επισκοπικής δομής και σύνθεσης της σύνοδου, προωθεί την εξαιτομίκευση της εκκλησιαστικής ζωής και αλλοιώνει το κοινοτικό ήθος της εκκλησιαστικής ελευθερίας.

Η σύνοδος απέβλεπε στην επίτευξη της ισορροπίας μεταξύ της τοπικής και της κατά την οικουμένην Έκκλησίας, έργο διόλου εύκολο. Είναι, όντως, ιδιαίτερα πολύπλοκο να μη θίγει ο συνοδικός θεσμός την καθολικότητα της τοπικής Έκκλησίας και από την άλλη να λειτουργεί η σύνοδος χωρίς περιορισμούς που θα προέκυπταν στο όνομα της ανεξαρτησίας των τοπικών Έκκλησιών. Ός πρό-

9. ΠΑΝΝΑΡΑ Χ., *Εναντία στη θρησκεία*, έκδ. Ίκαρος, Αθήνα 2006, σ. 69.

10. Βλ. ΖΗΖΙΟΥΛΑ Ι., «Ο συνοδικός θεσμός. Ιστορικά, εκκλησιολογικά και κανονικά προβλήματα», στο έργο: *Τιμητικόν Αφιέρωμα εις τον Μητροπολίτην Κίτρους Βαρνάβαν επί τη 25ετηρίδι της αρχιερατείας του*, Αθήνα 1980, σσ. 161-190, εδώ σ. 182.

11. Βλ. ΜΑΤΣΟΥΚΑ Ν., *Δογματική και Συμβολική Θεολογία Β΄. Έκθεση της ορθόδοξης πίστεως*, έκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1985, σ. 440.

τυπο και ἐδῶ ὄφειλε νὰ λειτουργεῖ ἡ σχέση τῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ὅπως γράφει ὁ Μητροπολίτης Σάρδεων Μάξιμος, ἡ ἀρχαία ἀδιαίρετη Ἐκκλησία ἔδωσε, μὲ βάση τὴ θεολογία τῆς Τριάδος, στὸ πρόβλημα τῆς ἐνότητας τῆς Ἐκκλησίας τὴ «μόνη ὀρθὴ καὶ κανονικὴ, τὴ μόνη βιβλικὴ καὶ παραδοσιακὴ» λύση¹². «Τὸ πρῶτον καὶ ἔσχατον ἀξίωμα τῆς ἐνότητος τῆς Ἁγίας Τριάδος εἶναι ἡ ἀγάπη, οὐχὶ δὲ ἡ subordinatio, ἣτις θὰ παρέβλαπτε τὴν ὁλοκληρίαν ἐκάστου προσώπου καὶ θὰ ἐμείου αὐτούς»¹³. Καὶ ὁ π. Ἀλέξανδρος Σμέμαν εἶναι σαφέστατος: «Ἡ sobornost (συνοδικότητα) εἶναι ἐνότητα προσώπων, ποὺ πραγματώνουν τὴν προσωπικὴ τους ὄντοτητα στὴ 'συνοδικότητα' μὲ ἄλλα πρόσωπα, ποὺ εἶναι σύνοδος, ὅσο εἶναι πρόσωπα, ἔτσι ὥστε οἱ πολλοὶ νὰ εἶναι ἕνας (καὶ ὄχι ἀπλῶς 'ἐνωμένοι') χωρὶς νὰ παύουν νὰ εἶναι πολλοί»¹⁴.

Ἐξάλλου, ἡ ἔννοια ἐκκλησία ἐτυμολογικὰ εἶναι συγγενὴς τόσο μὲ τὴ λέξη σύνοδος ὅσο καὶ μὲ τὸν ὄρο *concilium*, γεγονός τὸ ὁποῖο, ὅπως σημειώνει ὁ Hans Küng, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι τυχαῖο, νὰ εἶναι κάτι «ἀπλῶς ἐξωτερικό»¹⁵. Ἄν δὲν κατανοήσουμε τὴν Ἐκκλησία ὡς «οὐσιαστικά» συνοδική, δὲν μπορούμε νὰ προσεγγίσουμε ὀρθῶς τὴ λειτουργία τῶν συνόδων σὲ αὐτή. «Ὁλη ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὄχι μόνο μία σύνοδος μὲ τὴν τεχνικὴ ἔννοια τοῦ ὄρου, εἶναι συνοδική, γιατί ἡ συνοδικότητα εἶναι ἡ οὐσιαστικὴ τῆς ιδιότητα. Κάθε ἐποικοδομητικὴ γι' αὐτὴν πράξη, ἡ λατρεία, ἡ προσευχή, ἡ διδασκαλία, τὸ κήρυγμα, εἶναι συνοδική, γιατί στηρίζεται στὴ sobornost τῆς καινούργιας ζωῆς τῆς ἐν Χριστῶ καὶ στὴν ἐκπλήρωση καὶ ἐνεργοποίησή της»¹⁶.

Ἡ ἔντονη συνοδικὴ δραστηριότητα στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία πηγάζει κατὰ ταῦτα ἀπὸ τὴν ἀρχέγονη συνοδικότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία συνδέεται, ὅπως εἶδαμε, μὲ τὸν χαρακτήρα τῆς ὡς εὐχαριστιακῆς κοινότητας. Ἡ συνηγμένη περὶ τὸν ἐπίσκοπον τοπικὴ εὐχαριστιακὴ κοινότητα δὲν ἀντλεῖ τὴν ἐκκλησιολογικὴ πληρότητά της ἀπὸ τὴν κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησία, ἀλλὰ εἶναι ἡ «καθολικὴ Ἐκκλησία» μὲ τὴν ἔννοια τῆς παρουσίας σὲ αὐτὴ τοῦ πληρώματος τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἡ κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησία δὲν

12. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΣΑΡΔΕΩΝ ΜΑΞΙΜΟΥ, *Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Ἱστορικοκανονικὴ μελέτη*, Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1972, σ. 5.

13. Ὁ.π.

14. ΣΜΕΜΑΝ Α., *Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας στὸ σύγχρονο κόσμον*, σ. 202.

15. KÜNG H., *Strukturen der Kirche*, σ. 19.

16. ΣΜΕΜΑΝ Α., *Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας στὸ σύγχρονο κόσμον*, σ. 201.

είναι απλό άθροισμα τοπικών Ἐκκλησιῶν. «Παγκόσμια ἐκκλησία» εἶναι μία «κατηγορία σχέσης»¹⁷. Δηλώνει τὴ ζωντανὴ καὶ πλήρη κοινωνία ἴσων, καθολικῶν καὶ ταυτόχρονα ποικίλων, τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, ὅπου ἡ ἰσορροπία ἐξασφαλίζεται μὲ τὴ συνοδικότητα. Μὲ αὐτὴν τὴν ἔννοια, καθολικότητα καὶ συνοδικότητα ἀλληλοπεριχωροῦνται. Ὅπως ἔγραφε ἡ Anne Jensen «ἡ καθολικότητα τῆς Ἐκκλησίας ὀφείλει νὰ γίνεται ἐμφανὴς στὶς συνοδικὲς δομὲς τῆς Ἐκκλησίας», ἐνῶ οἱ σύνοδοι ὀφείλουν νὰ λειτουργοῦν ὡς «ὄργανα καὶ ἐγγυητὲς τῆς καθολικότητας»¹⁸. Καὶ ἡ θεολογία τῆς συνοδικότητας πρέπει σήμερα νὰ ἀποτελεῖ ζωντανὴ ἔκφραση τοῦ πνεύματος τῆς βιωμένης ἐκκλησιαστικῆς ἐλευθερίας, τῆς Ἐκκλησίας ὡς εὐχαριστιακῆς καὶ ἐσχατολογικῆς κοινότητας.

2. Οἰκουμενικὴ σύνοδος: Ὁ «Πάπας» τῆς Ὁρθοδοξίας;

Ὁ Ἀναστάσιος Κάλλης στρέφεται, δικαίως, κατὰ τῶν ὀρθόδοξων δογματολόγων, οἱ ὅποιοι ἀντιπαραθέτουν στὶς δύο ἀκραῖες τάσεις τῆς δυτικῆς ἐκκλησιολογίας (τὸν παποκεντρισμὸ καὶ τὴν ἀντιθεσμικότητα) μιὰ «συνοδικὴ Ἐκκλησιολογία», ποὺ ναὶ μὲν θεωρεῖ τὴν Εὐχαριστία ὡς θεμέλιο τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὅμως, ἀνακηρύσσει τὴ συνοδικότητα, μὲ ἀπολογητικὴ διάθεση, σὲ θεσμό, τὴν ἀπολυτοποιεῖ καὶ τὴ φορτώνει μὲ νομικὰ στοιχεῖα, μετατρέποντας τὴν ὀρθόδοξη θεώρηση κατὰ βάση σὲ ἐκδοχὴ τῆς δυτικῆς ἐκκλησιολογίας¹⁹. Λειτουργίες τοῦ πρωτείου καὶ τοῦ ἀλάθητου τοῦ Πάπα ἀποδίδονται ἐδῶ στὴν οἰκουμενικὴ σύνοδο, ἡ ὁποία ἀνακηρύσσεται σὲ ὑψιστὴ καὶ ἀλάθητη αὐθεντία στὴν Ἐκκλησία. «Εἶναι θλιβερὴ ἡ ἀπώλεια τῆς ἀρχῆς τῆς εὐχαριστιακῆς κοινωνίας στὴν ὀρθόδοξη θεολογία, ἡ ὁποία συντελέστηκε κατὰ τὴν ἀντιπαραθέση γιὰ τὴν αὐθεντία τῆς Ἐκκλησίας, θυσιάζοντας στὸν βωμὸ τῆς δικανικῆς σκέψης τὶς οὐσιαστικὲς καὶ θεμελιακὲς κατηγορίες τῆς ὀρθόδοξου ἐκκλησιολογίας καὶ θεολογίας, χάριν ἐνὸς νομικοῦ θεσμικοῦ πραγματισμοῦ, ὁ ὁποῖος οὕτως ἢ ἄλλως –ἀν ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία θέλει νὰ μείνει πιστὴ στὸν ἐαυτὸ τῆς– εἶναι ἄχρηστος σ’ αὐτήν. Ἡ ἀναζήτηση μιᾶς ἀρχῆς, ἡ ὁποία ὀφείλει

17. KALLIS A., *Orthodoxie. Was ist das?*, Mainz 1979, σ. 30.

18. JENSEN A., *Die Zukunft der Orthodoxie. Konzilspläne und Kirchenstrukturen*, Zürich/Einsiedeln/Köln 1986, σ. 196.

19. KALLIS A., *Brennender, nicht verbrennender Dornbusch. Reflexionen orthodoxer Theologie*, ἐπιμ. I. und U. KALLIS, Münster 1999, σσ. 100-101.

να ἔχει διαπαντός στήν Ἐκκλησία τὸν τελευταῖο λόγο καὶ μάλιστα ἀλαθῆτως, ἐκφυλίζεται σὲ ἓνα εἶδος σοφιστείας, ἡ ὁποία μετατρέπει τὴν Ἐκκλησία ἀπὸ ζωντανὸ ὄργανισμὸ σὲ ὀργανωτικὸ σύστημα, χωρὶς κἂν νὰ μπορεῖ νὰ ἐντυπωσιάσει ὡς σύστημα»²⁰.

Ἡ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα, ἂν ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία διαθέτει μίᾳ παρόμοια συνοδικῆ ἀλάθητη ἀρχή, δὲν μπορεῖ, σύμφωνα μὲ τὸν Α. Κάλλη, παρὰ νὰ εἶναι ἀρνητικῆ. «Ἡ Ἐκκλησία δὲν χρειάζεται καμία ἐξωτερικῆ, δικαιοῦχνη αὐθεντία γιὰ νὰ καταθέσει τὴ μαρτυρία της: Δίνει αὐτὴ τὴ μαρτυρία ὡς σῶμα Ἐκείνου, ποῦ εἶναι ὁδός, ἡ ἀλήθεια καὶ ζωὴ» (Ἰωάν. 14, 6), ἀντλώντας ἀπὸ τὸν πλοῦτο τῆς δικῆς της ζωντανῆς ἐμπειρίας πίστεως καὶ ὄχι βάσει ἑνὸς συστήματος ἐκ τῶν ἄνω ἢ ἐκ τῶν κάτω»²¹.

Ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος δὲν δύναται νὰ ἐξασκεῖ τὸν ρόλο ἑνὸς Πάπα καὶ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δὲν χρειάζεται Πάπα. Δὲν ἔχουμε ἀνάγκη ἑνὸς συνοδικοῦ συγκεντρωτισμοῦ ὡς ὀρθόδοξο ἀντίβαρο πρὸς τὸν παποκεντρισμὸ. «Ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δὲν διαθέτει Πάπα εἶναι ὀρθό, ὅτι ὅμως ἀντ' αὐτοῦ διαθέτει τίς οἰκουμενικὲς συνόδους εἶναι λάθος», σημειώνει ὁ Μητροπολίτης Περγάμου²². Μιὰ αὐθεντία, ὡς «ἡ ἔσχατη ἀσφάλεια» γιὰ τὴν ἐγκυρότητα τῆς δογματικῆς διατύπωσης τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως, ἀποτελεῖ «ἐξωγενὲς φαινόμενο» γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία καὶ βρίσκεται σὲ ἀντίφαση πρὸς τὴν παράδοση καὶ τὴ θεολογία μας²³.

Εἶναι, βεβαίως, ὀρθὸ ὅτι οἱ ἑπτὰ οἰκουμενικὲς σύνοδοι ἀνήκουν στὸν πυρῆνα τῆς πνευματικῆς κληρονομιάς τῆς ἀδιαίρετης Ἐκκλησίας καὶ ὅτι ἀποτελοῦν κορυφαῖες ἐκφάνσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Δικαίως, λοιπόν, χαρακτηρίζεται ἡ Ἐκκλησία μας ὡς «ἡ Ἐκκλησία τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων», ἀφοῦ αὐτὲς κατέχουν περίοπτη θέση στὴ συνείδηση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. «Οἱ ὀρθόδοξοι φημίζονται γιὰ τὴν ἀφοσίωση καὶ τὸν σεβασμὸ τους στὶς μεγάλες συνόδους τοῦ παρελθόντος. Ὅλοι ἀναγνωρίζουν τίς ἑπτὰ οἰκουμενικὲς συνόδους, τίς ὀριοθετήσεις τῆς πίστεως ποῦ αὐτὲς ἔδωσαν καὶ τοὺς κανόνες τοὺς ὁποίους ἐθέσπισαν, ὡς τὴν ὑψιστὴ 'αὐθεντία τῆς Ὁρθοδοξίας'.

20. Ὁ.π., σ. 107.

21. Ὁ.π., σ. 106.

22. ZIZIOULAS I., "Christologie, Pneumatologie und kirchliche Institutionen aus orthodoxer Sicht", στὸ ἔργο: G. Alberigo κ.ἄ. (ἐπιμ.), *Kirche im Wandel. Eine kritische Zwischenbilanz nach dem Zweiten Vatikanum*, Düsseldorf 1982, σσ. 124-140, ἐδῶ σ. 133.

23. KALLIS A., *Brennender, nicht verbrennender Dornbusch*, σ. 109.

Αυτές οι σύνοδοι έχουν κανονιστική διάσταση, με την οποία δεν δύναται να βρῖσκειται σὲ ἀντίφαση ἡ συνοδικότητα τῆς μετέπειτα ὅσο καὶ τῆς σύγχρονης ἐποχῆς, ἂν θέλει νὰ εἶναι ὀρθόδοξη. Πολὺ συχνὰ ἀκοῦμε τοὺς ὀρθοδόξους νὰ λένε ὅτι ἡ καθολικὴ ἀναγνώριση τῶν συνόδων ἐκ μέρους ὄλων, ἀποτελεῖ τὴ μοναδικὴ βάση τῆς ἐνότητας»²⁴.

Ἰδιαιτέρα ἀξιοσημείωτο εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀποδίδει τόσο ὑψηλὸ κῦρος ὄχι σὲ ἓναν μόνιμο «θεσμό»²⁵, ἀλλὰ σὲ ἓνα «ἔκτακτο γεγονός»²⁶ στὴ ζωὴ καὶ τὴν ἱστορία τῆς. Ἡ σύγκλιση οἰκουμενικῆς συνόδου ἀποτελοῦσε ὄντως ἓνα ἐξαιρετικὸ συμβάν στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, μιὰ στοχευμένη ἀπάντηση σὲ ἓνα μεγάλο κίνδυνο ποὺ ἀπειλοῦσε τὴ ζωὴ καὶ τὴν πίστη τῆς. Ἡ πρώτη σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως (381) ἦταν μιὰ σημαντικὴ τοπικὴ σύνοδος, ἡ ὁποία ἀναγνωρίστηκε ὡς οἰκουμενικὴ ἐκ τῶν ὑστέρων, ἐνῶ ἡ σύνοδος τῆς Ἐφέσου (449), ἡ ὁποία συγκλήθηκε ὡς οἰκουμενικὴ, δὲν μπόρεσε νὰ ἐπιβληθεῖ ὡς τέτοια. Ἐπιπλέον, ἐνῶ γιὰ τὶς τοπικὲς συνόδους προβλέπεται μιὰ τακτικὴ σύγκληση, πουθενὰ δὲν ἀναφέρεται κάτι παρεμφερὲς γιὰ τὶς οἰκουμενικὲς συνόδους. «Πρόκειται συνεπῶς περὶ ad hoc ἐνεργείας τῆς Ἐκκλησίας ὡσάκις συγκαλεῖ οἰκουμενικὴν σύνοδον, δηλαδὴ περὶ γεγονότος μᾶλλον ἢ θεσμοῦ, τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὸς ὁ χαρακτηρισμὸς ὡς οἰκουμενικῆς συνόδου εἶναι ἀδύνατος ἐκ τῶν προτέρων»²⁷.

Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, εἶναι παραπλανητικὸ νὰ παρουσιάζεται τὸ συνοδικὸ σύστημα ὡς «πυραμίδα», στὴν κορυφὴ τῆς ὁποίας τοποθετεῖται ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος. Βεβαίως, ἐφόσον ἔχει συνέλθει μιὰ τέτοια σύνοδος ἐπισκόπων καὶ ἔχει ἀναγνωριστῆ ἀπὸ τὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας ὡς οἰκουμενικὴ, τότε ἀπο-

24. ZIZIOULAS I., "La conciliarité et le chemin qui mène à l'unité", στὸ ἔργο: *Vers une communauté conciliaire des Églises?*, Conference des Églises Européennes, Genève 1978, σσ. 23-36, ἐδῶ σ. 30.

25. ΖΗΖΙΟΥΛΑ Ι., «Ὁ συνοδικὸς θεσμός», σ. 177. Κατὰ τὸν Θ. Νικολάου, ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος «δὲν εἶναι διαρκὲς, τυπικὸ ὄργανο, οὔτε μόνιμος θεσμός, ἀλλὰ ἓνα ἐν δυνάμει γεγονός στὴ ζωὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος πρὸς διατήρηση ἢ ἀποκατάσταση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος καὶ τῆς εὐχαριστιακῆς κοινωνίας σὲ οἰκουμενικὸ ἐπίπεδο». (Th. Nikolaou, "Zur Synodalität der Kirche", σ. 59).

26. Βλ. ΦΕΙΔΑ Β., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, σ. 863: «Ἡ σύγκληση τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων ὑπῆρξε ἔκτακτο γεγονός στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ συνδέθηκε πάντοτε μετὰ τὴν ἔγερση κάποιου σοβαροῦ ζητήματος πίστεως, τὸ ὁποῖο ἀπειλοῦσε τὴν ἀuthεντικότητα τῆς παραδόσεως ἢ τῆς πνευματικῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας στὸν κόσμον».

27. ΖΗΖΙΟΥΛΑ Ι., «Ὁ συνοδικὸς θεσμός», σ. 178.

κτᾶ «τὴν ὑψίστην αὐθεντίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ»²⁸. Αὐτὴ ἡ αὐθεντία δὲν βρῖσκεται ὁμως στὶς θεσμικὲς προϋποθέσεις τῆς συνόδου, ἀλλὰ σὲ ἄλλους «κανονικῶς μὴ προβλεπτοὺς καὶ περιγραπτοὺς παράγοντας»²⁹. Ἡ σύνοδος «ἀντλεῖ τὴν αὐθεντίαν τῆς ὅχι ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῆς θεσμοῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν –διὰ τῶν ἐπισκόπων τῆς– πρὸς ἀλλήλους. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι σῶμα κοινωνίας καὶ ἐλευθερίας καὶ ὄχι νομικοῦ καταναγκασμοῦ»³⁰.

Ἐξυπακούεται ὅτι ὁ ἀριθμὸς «ἐπτά» τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων δὲν ἀποτελεῖ μαγικὸ ἀριθμὸ, ἀλλὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ἐκκλησιαστικῶν καὶ θεολογικῶν ἐξελίξεων στὴν ἱστορικὴ πορεία τῆς μίας ἀδιάσπαστης, ἔστω καὶ σὲ μία «ἐνότητα γεμάτη ἐντάσεις»³¹ ζώσας, Ἐκκλησίας. Στὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχει ἐπιπλέον καὶ ἡ σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 879-880 ὡς ἡ ὀγδόη οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἡ ὁποία ἔλαβε ἀποφάσεις πού ἀφοροῦν ὁλόκληρο τὸν χριστιανικὸ κόσμο. Μάλιστα, ὁ Θ. Νικολάου τὴν ἀποκαλεῖ «τὴ μοναδικὴ ἀληθινὴ ἐνωτικὴ σύνοδος»³² στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δὲν συγκάλυψε οἰκουμενικὴ σύνοδο κατὰ τὴν δευτέρη χιλιετία, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐρμηνευθεῖ ποικιλοτρόπως. Ὅπωςδήποτε, ὁμως, δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὡς σημεῖο «ὄντολογικῆς πτώχευσης» τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἀπουσία ἐκκλησιολογικῆς βάσης καὶ ἐμπειρίας γιὰ τὴ σύγκληση οἰκουμενικῆς συνόδου. Δὲν εἴχαμε οἰκουμενικὴ σύνοδο, εἴχαμε ὁμως τὴν ἀδιάπτωτη συνοδικότητα τῆς Ἐκκλησίας, τὴν εὐχαριστιακὴ κοινότητα καὶ τὴν κοινοτικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, διάφορες σημαντικὲς συνόδους, τὴ θεία λειτουργία καὶ τὴν ὀρθόδοξη πνευματικότητα, τὴ θεολογία, τὸν μοναχισμό καὶ τὴ διακονία κ.ἄ., γεγονότα μέσα στὰ ὁποῖα, καὶ οἱ ἀποφάσεις τῶν ἀρχαίων οἰκουμενικῶν συνόδων ἀποτελοῦσαν ζῶσα πραγματικότητα. Μὲ τὰ λόγια τοῦ Ν. Ματσούκα: «Εἶναι αὐτονόητο τὸ κῆρος μιᾶς οἰκουμενικῆς συνόδου, ἀλλὰ μία οἰκουμενικὴ σύνοδος πρέπει νὰ νοηθεῖ κι αὐτὴ στὰ πλαίσια τῆς ὅλης ζωῆς τοῦ σώματος ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, καὶ πέρα ἀπὸ τὸ ὄργανο αὐτό, διαθέτουν κῆρος καὶ οἱ ὑπόλοιπες ἐκφάνσεις τῆς χαρισματικῆς ζωῆς, ἡ θεολογία, ἡ θεραπευτικὴ ἐνέργεια τῶν μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας, οἱ κατὰ τόπους συνάξεις, τὸ περιεχόμενο τῆς πίστεως τοῦ λαοῦ, ἡ ζωὴ τῶν ἁγίων καὶ ἄλλες, ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἐπὶ τρεῖς

28. Ὁ.π., σ. 179.

29. Ὁ.π.

30. Ὁ.π., σ. 181.

31. KALLIS A., *Orthodoxie. Was ist das?*, σ. 36.

32. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΗ., «Zur Synodalität der Kirche», σ. 62.

αἰῶνες καί, ἄλλωστε ἡ Ἐκκλησία ζοῦσε μέ τὸ μεγαλεῖο τῆς δόξας καὶ τῶν μαρτύρων τῆς, μέσα βεβαίως σὲ πανσπερμία κακοήθειας, δίχως οἰκουμενικὴ σύνοδο. Σὲ κρίσιμες καταστάσεις, ἡ ἴδια ἡ Ἐκκλησία κρίνει γιὰ τὴ σύγκληση οἰκουμενικῶν συνόδων, ἐφόσον τὸ ἐπιτρέπουν καὶ οἱ ἐξωτερικὲς συνθήκες. Ἔχει μὲ ἄλλα λόγια τὴν πνευματικὴ αὐτάρκεια νὰ ζεῖ ἐπὶ αἰῶνες ἡ Ἐκκλησία δίχως οἰκουμενικὴ σύνοδο, καὶ συγχρόνως μπορεῖ νὰ προετοιμάζει μία τέτοια σύνοδο»³³.

3. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀποδοχῆς τῶν ἀποφάσεων τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων

Ἡ οἰκουμενικότητα μιᾶς μεγάλης συνόδου δὲν εἶναι δεδομένη ἐκ τῶν προτέρων, οὔτε συνδέεται μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν συνοδικῶν Πατέρων ἢ τὴν πρόθεση καὶ τὴ βούληση αὐτοῦ πού τὴ συγκάλεσε³⁴. Κριτήριο οἰκουμενικότητας εἶναι ἡ ἀναγνώριση καὶ ἀποδοχὴ τῶν ἀποφάσεων τῆς συνόδου ἀπὸ τὸ corpus christianorum, τὸ ὁποῖο, διαμέσου μιᾶς ζωντανῆς διαδικασίας, μέσα στὴν ὁποία δοκιμάζεται ἂν οἱ ἀποφάσεις τῆς συνόδου συμφωνοῦν μὲ τὴ ζωὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας³⁵, μὲ ὁδηγὸ τὸν Παράκλητο, ἐπικυρώνει μὲ τὸ «Ἀμήν» του αὐτὲς τὶς ἀποφάσεις, οἱ ὁποῖες, ὅπως λέγει ὁ Κωνσταντῖνος Σκουτέρης «πρέπει νὰ συνυφανθοῦν μὲ τὴ ζωὴ τοῦ σώματος, νὰ γίνουν σάρκα καὶ αἷμα τῆς Ἐκκλησίας»³⁶.

Μία πιθανὴ ἔνσταση ἀπέναντι στὴ λειτουργία τῆς ἀποδοχῆς –ἂν καὶ ἐδῶ δὲν ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ μία «τυπικὴ ἔγκριση» κάποιας συνόδου– εἶναι ὅτι πρόκειται γιὰ ἀνακολουθία, ὅταν ἀπὸ τὴν μιὰ πλευρὰ ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος

33. ΜΑΤΣΟΥΚΑ Ν., *Δογματικὴ καὶ Συμβολικὴ Θεολογία Β'*, σ. 441.

34. Βλ. SCOUTERIS C. B., *Ecclesial Being. Contributions to Theological Dialogue*, ἐπιμ. Chr. Veniamin, Mount Thabor Publishing 2005, σ. 127.

35. Βλ. ΓΙΑΝΝΑΡΑ Χ., *Ἐνάντια στὴ θρησκεία*, σ. 70: «Λέγεται συχνὰ ὡς ἀφαιρετικὸς ἱστορικὸς συμπερασμὸς ὅτι, στοὺς πρώτους αἰῶνες ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, κριτὴς τῆς λειτουργικότητος τῶν ἀποφάσεων κάθε συνόδου ἦταν ὁλόκληρο τὸ ἐκκλησιαστικὸ σῶμα. Ναι, ἀλλὰ καὶ πάλι ὄχι ὡς ἀριθμητικὴ ὁλότητα ἢ ὡς πλειοψηφία. Ἡ ὁλοκληρία τοῦ σώματος, ἡ φανέρωση τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἦταν (καὶ εἶναι πάντοτε) γεγονός διασώσης τῆς καθόλου ἀλήθειας-πραγματικότητος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ εὐ-αγγελίου σὲ ὁρατὴ καὶ ζῶσα εὐχαριστιακὴ κοινότητα, χωρὶς σταθερὸ ὀπωδήποτε καὶ μόνιμο τυπικὸ ἐντοπισμὸ».

36. SCOUTERIS C. B., *Ecclesial Being*, σ. 126.

έμφανίζεται ως ανώτατη αυθεντία της Ἐκκλησίας, ταυτόχρονα όμως ἡ ἰσχὺς τῶν ἀποφάσεών της ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀναγνώρισή τους ἐκ μέρους τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας³⁷. Βέβαια, μόνον ἓνας τρόπος θεώρησης, ὁ ὁποῖος ὑπερτονίζει τὴ νομικὴ δομὴ τῆς Ἐκκλησίας ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ θὰ διαπίστωνε ἐδῶ μιὰ τέτοια ἀντίφαση. Ὁ π. Ἰωάννης Meyendorff μᾶς ὑπενθύμισε τὶς ἀπόψεις τοῦ A. S. Chomjakov, ὁ ὁποῖος κατηγοροῦσε τὸν δυτικὸ χριστιανισμὸ ὅτι ἀφαίρεσε ἀπὸ τὸ πλῆρωμα τῆς Ἐκκλησίας τὴν «ἄμεση εὐθύνη γιὰ τὴν διαφύλαξη τῆς ἀποκεκαλυμμένης ἀλήθειας», τοποθετώντας μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου «τὴν αυθεντία ἢ τοῦ Πάπα ἢ τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὡς βιβλίου» καὶ στερώντας ἔτσι τοὺς πιστοὺς τὴν ἐλευθερία «τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ»³⁸. Θὰ μπορούσε ὅμως κανεὶς νὰ διαγνώσει ἐδῶ μὲ τὸν Χρῆστο Γιανναρᾶ καὶ ἄλλες παθογένειες τῆς δυτικῆς χριστιανοσύνης: «Γιὰ τὸ δυτικοευρωπαϊὸ χριστιανὸ μοιάζει ἀδιανόητο, μιὰ οἰκουμενικὴ σύνοδος Ἐπισκόπων νὰ ὑπόκειται στὴν ἔγκριση τοῦ λαϊκοῦ σώματος, ἀφοῦ γιὰ τὴ δική του ἱστορία (ἀλλὰ καὶ νοοτροπία καὶ ψυχρὸσύνθεση) ἡ ἀλήθεια εἶναι δεμένη μὲ τὴν ἐξουσία, μὲ μιὰ διαδικασίαν ἀντικειμενικῆς ἐπιβολῆς, ἐπομένως καὶ μὲ τὴν ὑπαρξὴ δεδομένης αυθεντίας, στὴν ὁποία ὁ λαὸς σκύβει τὸ κεφάλι καὶ ὑποτάσσεται ἢ κάποτε ἐπαναστατεῖ καὶ τὴν καρατομεῖ. Θρησκευτικὴ παράδοση αἰῶνων διαμόρφωσε αὐτὴ τὴ νοοτροπία καὶ ψυχρὸσύνθεση τοῦ δυτικοευρωπαϊοῦ χριστιανοῦ, τὸν ἔφταξε νὰ ἔχει ὀπωσδήποτε ἀνάγκη ἀπὸ κάποια ἀντικειμενικὴ αυθεντία γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς ἀλήθειας κάποια ἀλάθητη καθέδρα ἢ θεόπνευστη Γραφὴ πού νὰ τὸν κατοχυρώνει ψυχολογικὰ στὴν ἀτομικὴ κατοχὴ τῆς ἀλήθειας... Γιὰ τὴν παράδοση ὅμως τῆς ἀδιαίρετης χριστιανοσύνης καὶ τὴν ὀρθόδοξη ἱστορικὴ τῆς συνέχεια, ἡ ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ταυτιστεῖ μὲ ἀλάθητους θεσμοὺς καὶ ἐξουσιαστικὰς δομὰς, χωρὶς νὰ ἀλλοτριωθεῖ οὐσιαστικὰ»³⁹.

Προϋπόθεση τῆς ἀναγνώρισης μιᾶς μεγάλης συνόδου ὡς οἰκουμενικῆς, εἶναι νὰ ἐκφράζει αυθεντικὰ τὴν πίστη τῆς Ἐκκλησίας, τὴ ζῶσα τριαδολογικὴ καὶ εὐχαριστιακὴ ἐμπειρία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ ἀποτελεῖ ὀργανικὴ

37. Βλ. STAN L., "Über die Rezeption der Beschlüsse der Ökumenischen Konzile seitens der Kirche", στὸ ἔργο: *Konzile und die Ökumenische Bewegung*, σσ. 72-80, ἐδῶ σ. 72.

38. Βλ. MEYENDORFF J., "Die Lehrautorität in der Tradition der orthodoxen Kirche", *Concilium* 12 (1976) σσ. 426-428, ἐδῶ σ. 426. Αὐτὲς οἱ ἰδέες ἐπηρέασαν σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴ ρωσικὴ ψυχὴ, πρῶγμα πού διαφαίνεται στὸ θρύλο τοῦ Μεγάλου Ἱεροξεταστῆ στὸν Ντοστογιέφσκι.

39. ΓΙΑΝΝΑΡΑ Χ., *Ἀλφαβητάρι τῆς πίστεως*, ἔκδ. Δόμος, Ἀθήνα 1986, σσ. 213-214.

συνέχεια τῶν προηγούμενων, ἤδη ἀναγνωρισμένων ἀπὸ τὴν συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας οἰκουμενικῶν συνόδων. Ἡ Anne Jensen παρατηρεῖ εὐστοχα: «Εἶναι οἱ οἰκουμενικὲς σύνοδοι ἀλάθητες; Ἡ ὀρθόδοξη ἀπάντησις εἶναι μία ἀντιστροφὴ τοῦ ἐρωτήματος: Οἱ ἀληθινὰ ἀλάθητες σύνοδοι εἶναι οἰκουμενικὲς!»⁴⁰. Σύμφωνα μὲ τὸν Θεόδωρο Νικολάου, κεντρικῆς σημασίας γιὰ τὴν οἰκουμενικότητα μιᾶς συνόδου εἶναι ἡ αὐθεντικότητα τῶν ἀποφάσεών της. Συγκεκριμενοποίηση αὐτῆς τῆς αὐθεντικότητος ἀποτελεῖ καταρχὰς ἡ βεβαιότητα ὅτι ἡ σύνοδος ἔμεινε πιστὴ «τοῖς ἁγίοις πατράσι», δηλαδὴ στὴν ἀποστολικὴ παράδοσις, τὴν ὁποία ἐρμήνευσαν καὶ κήρυξαν οἱ Πατέρες⁴¹. Πέρα ἀπὸ αὐτό, ἡ αὐθεντικότητα ἐνισχύεται μὲ τὴν πεποίθησις ὅτι οἱ δογματικὲς ἀποφάσεις τῆς συνόδου εἶναι «ὄροι», ὅτι χαράσσουν τὴ διαχωριστικὴ γραμμὴ ἐναντι τῶν αἱρέσεων, στίς ὁποῖες ἡ ἔκπτωσις ἀπὸ τὴ γνησιότητα τῆς ζωῆς τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας προηγεῖται τῆς ἀπόκλισις ἀπὸ τὴν ὀρθὴν δογματικὴν διδασκαλίαν. Τὸ «ὑψιστο κριτήριον» γιὰ τὸ κῦρος τῶν ἀποφάσεων μιᾶς συνόδου ἀποτελεῖ ἡ πρόσληψις καὶ ἀποδοχὴ τους ἀπὸ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ κλῆρο καὶ λαό, γεγονὸς πὺ συνιστᾷ «τὴν *conditio sine qua non* τῆς οἰκουμενικότητος μιᾶς συνόδου»⁴². Οἱ ἴδιες οἱ σύνοδοι ἔδιναν προφανῶς μεγάλην σημασίαν στὴν ἀποδοχὴ τους, πρῶτα τὸ ὁποῖο ἐπιβεβαιώνεται μὲ τὴν ἀποστολὴν συνοδικῶν ἐπιστολῶν κατὰ τὴ λήξιν τῆς συνόδου πρὸς ὅλες τὶς Ἐκκλησίας, ἀκόμη καὶ πρὸς ἐκεῖνες πὺ δὲν ἐκπροσωποῦνταν στὴν σύνοδο. Οἱ ἀποφάσεις τῆς συνόδου, οἱ ὁποῖες ἔγιναν ἀποδεκτὲς ἀπὸ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, ἀποκτοῦν ὑποχρεωτικὸν χαρακτῆρα καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀλλοιωθοῦν ἢ νὰ ἀνατραποῦν ἀπὸ μεταγενέστερες συνόδους⁴³.

Στὴ σύνδεση τοῦ κύρους τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων μὲ τὸ «Ἀμὴν» τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, βλέπει ὁ Μητροπολίτης Περγάμου τὴν ἐπιβεβαίωσις τῆς οὐσιαστικῆς σχέσεως τῶν συνόδων μὲ τὴν Ἐκκλησίαν ὡς γεγονὸς εὐχαριστίας. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, ὁ συνοδικὸς θεσμὸς ἐπιστρέφει στὴν πηγὴν του, στὴν εὐχαριστιακὴν κοινότητα, ἡ ὁποία «εἶναι καὶ πηγὴ καὶ ἔσχατη ἔκφρασις τῆς ὅλης ἐνόητος τῆς Ἐκκλησίας»⁴⁴. Ὁ Ἅγιος Περγάμου διευκρινίζει: «Ὅπως εἰς τὴν Θεῖαν Εὐχαριστίαν τὸ Ἀμὴν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ διὰ τὴν

40. JENSEN A., *Die Zukunft der Orthodoxie*, σ. 123.

41. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΗ., «Zur Synodalität der Kirche», σ. 57.

42. Βλ. ὁ.π., σσ. 59-60.

43. Βλ. ὁ.π., σ. 60.

44. ΖΗΖΙΟΥΛΑ Ι., «Ὁ συνοδικὸς θεσμὸς», σ. 182.

ἐκκλησιολογικὴν ὑπόστασιν τῶν τελουμένων, - διὸ καὶ ἡ Θεία Εὐχαριστία λεγομένη ὑπὸ μόνου τοῦ ἱερέως εἶναι ἐξ Ὁρθοδόξου πλευρᾶς ἀνεπίτρεπτος, οὕτω καὶ εἰς τὸ συνοδικὸν σύστημα, ἡ σφράγισίς του διὰ τῆς συναινέσεως τοῦ λαοῦ εἶναι ἀπαραίτητος»⁴⁵.

Εἶναι ἐμφανές, ὅτι ἡ οἰκουμενικότητα μιᾶς συνόδου «δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προβλεφθεῖ καὶ νὰ καθορισθεῖ ἀπὸ κανονικὴ ἄποψη»⁴⁶. Γιὰ τὴ *receptio* τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων δὲν ὑπάρχουν θεσμικὲς προδιαγραφές. Καὶ ἡ ἀποδοχὴ, ὅπως καὶ ἡ ἴδια ἡ σύνοδος, ἀποτελεῖ «χαρισματικὸ γεγονός». Ὁ Liviū Stan γράφει: «Ὅπως ἀκριβῶς οἱ οἰκουμενικὲς σύνοδοι, ἀφοῦ ἀποτελοῦν ἔκτακτα ἔργα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ρυθμισθοῦν θεσμικά, ἔτσι δὲν μπορεῖ καὶ ἡ *receptio* τῶν ἀποφάσεών τους, ἡ ὁποία ἐπίσης ἀποτελεῖ καρπὸ τῆς χαρισματικῆς παρέμβασης τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νὰ ὀργανωθεῖ θεσμικά, δηλαδὴ νὰ ρυθμισθεῖ νομικά»⁴⁷. Σαφέστατα μιὰ ἀποκλειστικὰ δικαιοῦν θεώρηση τῆς λειτουργίας οἰκουμενικῶν συνόδων σηματοδοτεῖ μία λανθασμένη θεολογικὴ ἐξέλιξις, ἀφοῦ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο οἱ οἰκουμενικὲς σύνοδοι ἀνακηρύσσονται σὲ μηχανισμό, ὁ ὁποῖος βρίσκεται ὑπεράνω τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑποσκάπτεται ἡ χαρισματικὴ διάστασις τῆς διαδικασίας τῆς ἀποδοχῆς. Ἡ σύνοδος κινδυνεύει νὰ ἀποκοπεῖ ἀπὸ τὶς εὐχαριστίες ρίζες της καὶ ἔτσι αὐτὸ πού ὀφείλει νὰ ἐκφράζει καὶ νὰ ὑπηρετεῖ τὴ χαρισματικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας φαίνεται τελικὰ νὰ περιορίζει τὴν ἐλευθερία καὶ τὴ ζωντάνια τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ Κωνσταντίνος Σκουτέρης: «Στὶς συνόδους, ὀλόκληρο τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας ἐκφράζει τὴ συνείδηση καὶ τὴν πίστη του, αὐτὰ τὰ ὁποῖα βίωσε καὶ ἔζησε ἐξαρχῆς... Ἡ Ἐκκλησία βρίσκεται ὑπεράνω τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου, χρησιμοποιοῦ τὴν οἰκουμενικὴ σύνοδο ὡς ὄργανο γιὰ τὴν ἐρμηνεία τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως. Ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος εἶναι μιὰ δέηση τοῦ συνόλου τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, μιὰ κραυγὴ ὀλόκληρου τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Παράκλητο, ἱκετεύοντάς τον νὰ ἐρμηνεύσει τὴν Ἁγία Γραφή καὶ Παράδοσι. Ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος εἶναι μιὰ κοινότητα ἀναζήτησης, διερεύνησης, ἀνακάλυψης καὶ διατύπωσης τῆς ἀποκεκαλυμμένης ἀληθείας, στὴν ὁποία μετέχει τὸ σύνολο τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας»⁴⁸. Κατὰ τὸν

45. Ὁ.π.

46. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΗ., “Zur Synodalität der Kirche”, σ. 51.

47. STAN L., “Über die Rezeption der Beschlüsse der Ökumenische Konzile seitens der Kirche”, σ. 123.

48. SCOUTERIS C. B., *Ecclesial Being*, σσ. 127-128.

Ἀναστάσιο Κάλλη, ἡ πεμπτουσία τοῦ δεσμευτικοῦ χαρακτηῖρα τῶν ἀποφάσεων τῶν συνόδων, εἶναι τὸ «διαμέσου τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας μαρτυρούμενο περιεχόμενο τῆς ἀλήθειάς τους, καὶ μάλιστα ὄχι ὡς μία ἐκ τῶν ὑστέρων πράξει ἀποδοχῆς, ἀλλὰ ὡς βάση καὶ κριτήριο, δηλαδή ὡς μία προϋπάρχουσα συμφωνία»⁴⁹. Μὲ αὐτὴν τὴν ἔννοια ἡ διαδικασία *receptio* ἀρχίζει πρὶν ἀκόμη συγκληθεῖ ἡ σύνοδος⁵⁰.

Πιστεύω ὅτι τὴ βασικὴ ἔννοια τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας ἀναφορικὰ καὶ μὲ τὸ κῦρος τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, δὲν ἀποτελεῖ τὸ «ἀλάθητο», ἀλλὰ ἡ «ἀλήθεια». Αὐτὴ ἡ βιωμένη ἀλήθεια ἀποτελεῖ τὴ ζῶσα ἐκκλησιαστικὴ ἐμπειρία, ἡ ὁποία βρῖσκει στὸ δόγμα τὴν ἀποτύπωσή της. «Ἡ ζωὴ ἐν ἀληθείᾳ» καὶ «ἡ αὐθεντικὴ ἔκφραση τῆς ἀλήθειας» εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένες. Ὁ Μητροπολίτης Περγάμου κατονομάζει, συνήθως, τρεῖς προϋποθέσεις γιὰ τὴν θεολογικῶς ὀρθὴ διαπραγμάτευση αὐτοῦ τοῦ ἐρωτήματος: α) Τὸν ἀποφατισμὸ. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πάντοτε παραπάνω ἀπὸ αὐτὸ πού μπορεῖ νὰ ἐκφρασθεῖ μὲ λέξεις. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὶς ἀποφάσεις τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ αὐτὸ εἶναι ἀπολύτως συμβατὸ μὲ τὸ βαθύτερο νόημα τῆς ἐπίκλησης τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὴ σύνοδο, β) *Τὰ ἔσχατα ὡς ἀποκάλυψη τοῦ πληρώματος τῆς ἀληθείας*, διότι τότε μποροῦμε θὰ ἀντικρίσουμε τὸν Θεὸ «πρόσωπον πρὸς πρόσωπον» (Α΄ Κορ. 13, 12). Ἡ ἐσχατολογικὴ ὑπόσχεση «Ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθῆσεται» (Α΄ Κορ., 13, 10) παραπέμπει καὶ στὰ ὄρια τῆς διατύπωσης τῶν δογμάτων ἐκ μέρους τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, γ) *Τὴν Ἐκκλησίαν ὡς χωρὸ τῆς ἀλήθειας*, ἡ ὁποία εἶναι γεγονόςς κοινωνίας, μιὰ δυναμικὴ σχεσιακὴ πραγματικότητα. «Ἡ τελικὴ διάκριση τοῦ ἀληθινοῦ ἀπὸ τὸ ψεύτικο

49. KALLIS A., *Brennender, nicht verbrennender Dornbusch*, σ. 106.

50. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ ἄποψη τῆς Anne Jensen γιὰ τὰ ἀνοικτὰ ἐρωτήματα πού ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν ἀναφορικὰ μὲ τὴ λειτουργία τῆς ἀποδοχῆς. Γράφει: «Πολλὰ ἐρωτήματα παραμένουν ἀναπάντητα: πότε λήγει ἡ διαδικασία τῆς ἀποδοχῆς; Τί γίνεται μὲ τὶς Ἐκκλησίες πού δὲν ἀναγνωρίζουν ἐπτα συνόδους ἀλλὰ μόνο δύο (οἱ Νεστοριανοί) ἢ τρεῖς (οἱ Μονοφυσίτες); Δικαίως παρέπεμψε ὁ Kupperts στὸ γεγονός ὅτι τὸ 431, μὲ τὴν ἀπώλεια τῆς νεστοριανικῆς ἐκκλησίας, καὶ τὸ 451, μὲ τὴν ἀπώλεια τῆς μονοφυστικῆς ἐκκλησίας, ἀποσχίστηκαν μόνιμα τὰ μεγαλύτερα κομμάτια τῆς παλαιᾶς ἀφρικανικῆς καὶ ἀσιατικῆς χριστιανοσύνης, οἱ πυρῆνες τοῦ πιὸ παλαιοῦ κορμοῦ της, καὶ ἐπομένως στὸ ὅτι ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας τῆς πρώτης χιλιετίας ἦταν μόνον σχετικὴ. Εἶναι δυνατόν νὰ ὀλοκληρωθεῖ ποτὲ ἡ διαδικασία τῆς ἀποδοχῆς; Ἡ θὰ πρέπει κάθε γενιὰ χριστιανῶν νὰ τὴν κάνει ἐκ νέου;». (A. Jensen, *Die Zukunft der Orthodoxy*, σ. 123).

δὲν πραγματοποιεῖται παρὰ μέσα στὴν Ἐκκλησία, μέσα στὴ συνεχῆ ζωὴ τοῦ Σώματος»⁵¹.

Κατὰ τὸν Χρῆστο Γιανναρά, «ἡ ἀλήθεια καὶ γνησιότητα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ γεγονότος, ἦταν καὶ εἶναι πάντοτε, μιὰ κοινὴ ἀναζήτηση, ποτὲ μιὰ πάγια κατάκτηση»⁵². Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὶς ἀποφάσεις τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, οἱ ὁποῖες «δὲν μεταγράφουν τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἀλήθεια σὲ κώδικες (ιδεολογικὲς) συντεταγμένες, ἀπλῶς ὀρίζουν (βάζουν ὅρια ‘σημαντικῆς’ προστασίας) στὴν ἐμπειρικὴ ἀναζήτηση (σὸ κοινὸν ἄθλημα) τῆς εὐχαριστιακῆς κοινότητας. Εἶναι ἐνδεικτικὲς προϋποθέσεις μετοχῆς σὸ ἐκκλησιαστικὸ γεγονός, πὺ ὁρατὰ κορυφώνεται σὸ κοινὸ ποτήριο τῆς Εὐχαριστίας»⁵³. Ὅπως σημειώνει ἐπιγραμματικὰ καὶ ὁ Μητροπολίτης Περγάμου, ὅλες οἱ συνοδικὲς ἀποφάσεις φθάνουν στὸν τελικὸ τους προορισμό, ὀλοκληρώνονται, «μόνον ὅταν γίνουν οὐσιαστικὸ τμῆμα τῆς εὐχαριστιακῆς κοινότητας»⁵⁴.

Ἐπίλογος

Ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι ἄθροισμα ἀτόμων ἀλλὰ κοινωνία προσώπων, «ὁ κατ’ ἐξοχὴν χῶρος τοῦ προσώπου»⁵⁵, καὶ αὐτὸ σημαίνει «ὁ χῶρος τῆς ἐλευθερίας», τῆς «κοινῆς ἐλευθερίας» κατὰ τὸν Νικόλαο Καβάσιλα⁵⁶, ἡ ἀλήθεια τῆς ὁποίας εἶναι ἡ ἀγάπη. Τὸ «μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐλευθερία» εἶναι, σύμφωνα μὲ τὸν π. Ἀλέξανδρο Σμέμαν, «κρυμμένο σὸ μυστήριο τοῦ Θεοῦ ὡς ἀγία Τριάδα, στὴ χάρις τοῦ Κυρίου Ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ Πατέρα καὶ στὴν κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος»⁵⁷. Ὅπως προσθέτει ὁ π. Ἀλέξανδρος, «ἡ ἴδια ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἐλευθερία καὶ μόνο ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἐλευθερία... Δὲν κατανοοῦμε τὴν ἐλευθερία στὴν Ἐκκλησία ἐφαρμόζοντας πάντα τὴς τὴν ἀφηρημένη καὶ φυσικὴ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας. Μᾶλλον εἰσερχόμενοι

51. ΦΩΡΟΦΕΚΥ Γ., *Τὸ Σῶμα τοῦ ζῶντος Χριστοῦ*, σ. 112.

52. ΓΙΑΝΝΑΡΑ Χ., *Ἐνάντια στὴ θρησκεία*, σ. 70.

53. Ὁ.π., σ. 71.

54. ΖΙΖΙΟΥΛΑΣ J. D., *Lectures in Christian Dogmatics*, ἐπιμ. D. H. Knight, T&T Clark, 2008, σ. 163.

55. ΖΗΖΙΟΥΛΑΣ I., «Τὸ Δίκαιον τοῦ Προσώπου», *Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, 72 (1997), τεῦχος Β', σσ. 585-602, ἐδῶ σ. 600.

56. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΒΑΣΙΛΑ, Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, Λόγος ΣΤ', 19, P.G. 150, 653A.

57. ΣΜΕΜΑΝ Α., *Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας σὸ σύγχρονο κόσμo*, σ. 232.

στό μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας τὴν κατανοοῦμε ὡς μυστήριο ἐλευθερίας. Ἡ Ἐκκλησιολογία εἶναι πράγματι ἡ ἀφετηρία μιᾶς θεολογίας τῆς ἐλευθερίας⁵⁸. Ἡ θεολογία ὀφείλει νὰ ἀποκαλύπτει συνεχῶς «πὼς ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τὸ μυστήριο καὶ τὸ δῶρο τῆς ἐλευθερίας»⁵⁹. Ἄν «συνοδικότητα» εἶναι ἡ ἴδια ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ὡς γεγονὸς κοινωνίας, ὡς σύνδεσμος ἀγάπης κατὰ τὸ πρότυπο τῆς ζωῆς τῶν Τριαδικῶν Προσώπων, τότε ἡ θεολογία τῆς συνοδικότητος ἀποτελεῖ ἔκφραση αὐτῆς τῆς βιωμένης ἐκκλησιοδιάστατης, σχεσιακῆς, εὐχαριστιακῆς καὶ ἐσχατολογικῆς ἐλευθερίας⁶⁰, ἡ ὁποία εἶναι εὐρύτερη ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τῆς συνόδου καὶ τῶν συνόδων ποὺ ποτὲ δὲν ἀτόνησε, ἀλλὰ ἔπαιξε καὶ θὰ συνεχίζει νὰ διαδραματίζει κεντρικὸ ρόλο στὴν εὐλογημένη ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας.

Synodality: the ethos of ecclesial freedom. Contemporary theological approaches

Summary

Synodality belongs into the center of the orthodox view of the Church. The conciliar life of the Church arises from its essential synodality and eucharistic life. Ecumenical councils are not a constant and permanent ecclesial institution or a mechanism, but a charismatic event and an ad hoc assembly of diocesan bishops to face concrete problems of the ecclesial life and current dangers for Christian faith. The ecumenicity of such a great council is a matter of reception by the conscience of the Church in an open process of ratification and incorporation of its decisions in the life of the Church. Ecclesia is not a gathering of faithful individuals, but a communion of persons, i.e. the place and the way of experienced common freedom.

58. Ὁ.π., σ. 225.

59. Ὁ.π., σ. 226.

60. Βλ. ΔΕΛΗΚΩΣΤΑΝΤΗ Κ., *Τὸ ἦθος τῆς ἐλευθερίας. Φιλοσοφικὲς ἀπορίες καὶ θεολογικὲς ἀποκρίσεις*, ἔκδ. Δόμος, Ἀθήνα 1990.